

Önleírás

A. T. egyszer azt mondta, amikor már erősen benne járt a hetvenben, miként teszem azt én manapság a Sors kegyelméből, hogy nem írok többé novellát, elég volt, kész. Valahogy jómagam is így vagyok vele. Részint, mert képtelen vagyok olyan történetet írni, amelyet ma elvár az írótól a „közízlés”, amelyből hiányzik a mese, a cselekmény, viszont tömve van úgynevezett „életérzésekkel”, követhetetlen „gondolatokkal”, túl rövid vagy túl hosszú mondatokkal, másrészt mert csakugyan úgy érzem, ahogy A. T. mondta: elég volt, kész.

Viszont egy szerkesztő másként áll hozzá a dolgokhoz.

Neki „kéziratra” van szüksége.

Lehetőleg trendi kéziratra.

Hát akkor rossz helyen kopogtattok, kedves barátaim, különösen, amikor az én ajtómon. Visszaemlékezve meglehetősen hosszúra nyúlt pályámra, sohasem voltam képes a trendit nyakon ragadni. Minduntalan kicsúszott a markomból. Mint az eleven csíkkal.

No, de az Úristen úgy gyúrta meg az íróféleket (is), olyan anyagból dagasztotta őket, hogy a hiúság kovászából egy csipetnyivel több került beléjük, mint a közönséges halandókba, így jómagam is, néminemű nyösztetés után bedőltem s megígértem a szerkesztőnek, hogy ha mégis ki tudok valamit sajtolni kiszikkadt kebelemből, ott lesz az asztalán a kézirat.

A megadott témára.

Amit én sohasem szerettem. Már mint a megadott témára való komponálást. Még újságíró koromban sem. Mindig is szívesebben dédelgettem, ajnározgattam a saját ötleteimet, még ha azok nemegyszer gügyécskéek voltak is, mint a főnökeimét, akik közül nem egy csak akkor vett iront a kezébe, ha a nevét kellett valamiféle szerződés alá odanyálazni.

Most mégis (nem mondom, nem először, de talán utoljára) beadtam a derekam. Vesse papírra az önéletrajzomat. Vagy annak egy részletét. A leíran-

dó részletet szabadon választhatom. Hát ennek csakugyan nehéz ellenállni. Mármost hogy szabadon mozoghatok a megadott témán belül. Hurrá!

Törni kezdem a fejem, hogy a meglehetősen zökkenőmentes, kiegyensúlyozottnak mondható életemből melyik legyen az a kiragadott részlet, epizód, amelyből, hogy ha sikerül papírra vetnem, magamra ismerjek? Nem az olvasó, hanem jómagam. Mert még a mai napig is az a meggyőződése, hogy az olvasót a mese, a történet ragadja magával, függetlenül attól, mennyire passzol az az író életéhez. Hacsak maga az író élete nem egy regény. Hál' istennek, az enyém nem volt regényes. Még a kalandnak kínálkozó alkalmat se tudtam kihasználni, amit az alábbi igaz történet bizonyítani fog, ha hitelesen, ihletetten vissza tudom adni.

Történt, hogy egy fényes, kora őszi napon Z.-be küldött ki a szerkesztőm, abba a kisvárosba, ahol ugyan volt állandó tudósítónk, egy javakorabeli elvált asszony, aki ennek ellenére, mármint, hogy elvált volt, az AFŽ (antifasiszta nők szervezete) helyi szervezetének örökös zászlóvivője. Kisvárost mondtam, jóllehet a mi vidékünkön megkülönböztetésül alig beszélhetünk nagyvárosokról, még a legnépesebbet is inkább Európa legnagyobb falujaként emlegették, mint nagyvárosként. No de ezekkel a dolgokkal a mai napig nem vagyunk egészen tisztában, hiszen éppen nemrég, tehát 2005-ben T. O. kisvárosnak nevezte K.-t, a szülőfalumat, amely faluból sohase lesz kisváros, mert mielőtt azzá izmosodna, eltűnik a föld színéről. Már is a vének csendes fészke, kivételt az a néhány ifjú kollégám képez, akik nem biztos, hogy az írásban kollégájuknak tartanak.

Szóval kiszálltam Z.-be. Emlékszem, pedig nem tegnap történt, hogy egy szép, fényes kora őszi nap volt. Főnököm utasítására egyenest, ahogy a vonatról leszálltam – leginkább vonattal jártuk a terepet még akkoriban, de előfordult, hogy kerékpáron, sőt a tanyavilágba kikutyagolva egyik dűlőről a másikra parasztszekéren zötyögtettek át bennünket a gazdaismerőseink, mert a terepen igyekeztünk ismeretséget kötni és teremteni az arra érdemes emberekkel. A nevezett kisvárosba érkezvén, a vonatról leszállván, gyalogosan fáradtam be a vidéki szerkesztőségbe, amely egyetlen szobácskából állt, benne az AFŽ-s múlttal rendelkező kolléganővel, aki már várt, mert a főnököm megtelefonálta neki, hogy ott várjon rám s lásson el megfelelő utasításokkal, minthogy még gyerekcipőben jártam a szakmában.

Ahogy beléptem a szűk kis szobácskába, a kolléganő szinte föl pattant a szerkesztői, egyben a szobácska egyetlen asztala mellől, s ölelésre tárt karokkal, lelkendezve mondta:

– Te vagy az? Már vártalak!

Leültetett, majd elmondta, mi járatban vagyok.

– Mindent tudok! – nyugtatott meg nem szűnő kedvességgel.

Nem mondom, viselkedése kissé zavarba ejtett, mert úgy nézett rám, úgy falt a szemével, mintha a legjobb tanítványa lettem volna.

– Lent már találkoztunk. Emlékszel?

– Hogyne! Persze! – dadogtam, s éreztem, hogy belevörösödöm.

Holott én csak arra emlékeztem, miket mondtak az idősebb kollégák, köztük a szerkesztőm is jelenlegi ajnározgatómról, aki jó elvtársnő, ám kissé nehézkes stílusú újságíró, s ilyenkor sohase felejtik el megjegyezni – mert, ugye, gonoszkodni roppant szeretünk! – azt a klasszikus értékke csiszolódott mondatát, amit nem csak kimondott – a szó elszáll, az írás megmarad! –, de le is írt egyik Z.-ből küldött tudósításában, miszerint „A kisváros apraja-nagyját május elseje reggele fellocsolt utcákkal és *kivirágzott* májusfákkal várta.” Az ügyeletes szerkesztőnek annyira megtetszett ez a mondat, hogy kiemelte a kusza szövegből, és a tudósítás címéül ütötte. Csak zárójelben jegyzem meg, hogy kolléganőnk sokéves újságírói munkásságának ez volt az egyetlen mondata, amely kiállta az idők próbáját.

Ha azonban így haladok az önleírással, sosem érek a végére, pedig se kisprózában, se nagyregényben nem állom a vég nélküli locsogást.

Az arcom még mindig piros volt, hiába, kezdőcske voltam, zavarodott, bizonytalan. Talán látta, észrevette ezt jelenlegi mentorom is, önteni próbálta belém a lelket:

– Vigyázz, mert eléggé mutykás ügy, ezért az iránytűd a párt irányvonala legyen. Különb, barátilag azt ajánlom, hogy ne csak most, mindig. Amit, ugye, mondanom se kell. Tudjuk a dolgunkat. Mindenekelőtt menj át a titkárságra, Kerék elvtárs már vár, beszéltem vele, elmondtam neki mindent. Ha meg körüljártad a témát, gyere vissza, meghívlak egy kupicára.

Kora délután lett, mire „körüljártam” a témát.

Megállapítottuk, hogy a vonatindulásig még van jó másfél óra, így a vasútra túl korai lett volna kikutyagolni, de mert a kolléganőm lakása útba esett, és mert a kupica előre meg lett ígérve, teljesíteni illett annak a fölhajtását.

Valahogy már egészen otthonosan, fesztelenül kezdtem érezni magam.

Koccintottunk. Szervusz, szervusz!

– Te! – mondta némi poharazgatás után. – Kikísérlek. Utána sétálok egy nagyot. Gyönyörű idő van. Ma még ki se mozdultam abból a bűdös lukból. Pedig, ugye, a téma az utcán hever – heherészett hamiskásan, amitől hirtelen az arcomba szaladt a vér.

Fölállt az asztaltól.

– Várj! Átöltözök.

S már ugrott is a szekrényhez, az oldalt lévő nagy ruhásszekrényhez, kinyitotta ajtajának egyik szárnyát, engem meg hirtelen elöntött a meleg, zavaromban elfordítottam a tekintetem a szekrény felől, csak később láttam, hogy a szélesen kitért szekrényajtótól úgyse láttam volna semmit, teljesen eltakarta

azt a személyt, aki mögéje állt átöltözés céljából. A fületem azonban nem fordíthattam el, nem dughattam be, így akaratom ellenére is hallanom kellett azt a méla ruhasuhogást, amelyet egy vetkőző nő ejt. Akaratom ellenére, hangsúlyozom utólag, a történetek után bő fél évszázaddal, mert azokban a percekben nem voltam ura a helyzetnek, illetve egyetlen akaratom volt, mégpedig az, hogyan szabadulhatnék ebből a fura szituációból. A kolléganóm, akivel jóformán most találkoztam először, meghív a lakására egy kupica pálinkára, s aki koccintgatások közben félreérthetetlenül rajtam-rajtam felejt falánk tekintetét, aki mindazonáltal a párt követendő irányvonalát emlegeti, s aki, nem mellékesen egy jó húsban lévő, kívánatosnak mondható javakorabeli néember, egyik pillanatról a másikra odahagyva a párt követendő vonalának az emlegetését, fölkel az asztaltól, a szekrényhez megy, s a szekrényajtó mögött, néhány karnyújtásnyira tőlem **ÁTÖLTÖZIK**, vagyis vetkőzni kezd. Egy taknyos kezdő társaságában, aki csak nemrég lépett a párt által kiszabott követendő vonalra, s akit első komolyabb terepi kiszállással bízott meg a rovatvezető szerkesztő. Hát nem volt mindegy.

Különösen, amikor újra megnyikordult a szekrényajtó, s bátortalanul arra fordítottam a fejem, gondolván, hogy kész, átöltözött, indulhatunk. Azonban rögtön látnom kellett, hogy nem a nyitott szekrényajtót csukták be, ahogy gondoltam volt, hanem a szekrény másik szárnyát nyikorgatták ki. A tükörrel bélelt szárnyát! A tükörben pedig ott állt egy meztelenre vetkőzőt töltött galamb.

Úristen, rögtön rám szakad az ég!

De nem omlott rám, csak akkora csend támadt, olyan feszült csend, amelyet talán csak a betörők tudnak teremteni tolvajlás közben maguk körül. Fojtott csend. Bennem.

Akkor nem, csak jóval a történet után, visszaidézve a szitut, így magyarázkodtam magamban: mihez is kezdhettem volna én, a kezdő, tejszerű kolléga egy komoly tapasztalatokkal rendelkező, régi aktivista AFŽ-s javakorabeli, érett, talán egy kissé túlértnek is tűnő nővel, aki ugyan rögtön az első találkozásunk alkalmával meghívott magához egy kupica pálinkára, de még koccintgatás közben is anyáskodva a párt vonalának mindenkori tiszteletére és betartására oktatott; vajon hogyan is tudtam volna a hűség, alázatos hallgatójából hirtelen fellobbanó szeretőjévé válni, ezt évek múltán se tudtam magamnak megmagyarázni, illetve dehogyisnem!: viselkedésem, zavarodottságom a másik nem előtt megnyilvánuló mamlasz természetemből fakadt.

A csend, ami kívül-belül körülvevett, talán csak másodpercekig tartott, nekem örökkévalóságnak tűnt.

Végre ott állt előttem a kolléganő csinosan, átöltözve.

Csak ennyit szólt:

– Megyünk?

A hangja rideg, visszautasító volt. Mintha az lett volna.

Örültem is, hogy nem kísér ki a vonathoz, az ellenkező irányba indult el, miután foghegyen elköszönt, úgyszintén foghegyen üdvözölte a lenti, a szerkesztőségi kollégákat.

Szédülten értem ki az állomásra, ezt akkor a felhajtott kupicáknak tulajdonítottam, illetve azokra próbáltam háritani.

– Te hatökör! – dűnnyögtem többször is magam elé az üres fülkében. – Te hatökör!

Ugyanakkor az a fajta megkönnyebbülés áradt szét bennem, mint amelyet nehéz, nyomasztó álomból ébredve érzünk. Egy mély szakadék szélén álltam, s mielőtt belesédültem volna, kipattant a szemem.

Egyelőre ennyit életem egy röpké epizódjáról. Bizonyára akadnak majd kollégák, akik az ÖNLEÍRÁS helyett inkább az önmagasztalásukat tolják az olvasó elé. Mindig is ezáltal volt kerek a világ.

Voltak azonban írók, mint az említett A. T. is, akik öregkorukban már nem próbálkoztak novellával. Mert elég bölcsek voltak ahhoz, hogy tudják: roppant nehéz műfaj a novella, s csak a gyanútlan ifjaknak van bátorságuk belevágni.

